

Όπως συμβαίνει συνήθως με τα σοβαρά θέματα εδώ και πολλές δεκαετίες, έτσι και η τρέχουσα συζήτηση για το συνταξιοδοτικό διεξάγεται με την κοινή γνώμη, αλλά και τους χειριστές του προβλήματος, να εκκινούν από παντελώς λανθασμένες προκείμενες. Η κυριότερη εξ αυτών είναι πως "...η εξεύρεση λύσης στο πρόβλημα δυσχεραίνεται από την ύπαρξη της κρίσης διότι δεν είναι δυνατόν να υλοποιηθούν ικανοποιητικές ρυθμίσεις την στιγμή που υπάρχει ανεργία μεγαλύτερη από 25%". Το μόνο σωστό, βεβαίως, στον εν λόγω ισχυρισμό είναι πως, πράγματι, δεν είναι δυνατόν, σε καμία περίπτωση να βρεθεί λύση που να θεωρείται ικανοποιητική υπό τις κρατούσες πεποιθήσεις και απόψεις. Σύμφωνα με αυτές, και με βάση τα μαθήματα πολιτικής οικονομίας που πλέον παραδίδονται και από τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων, βασικός μοχλός κίνησης και ανάπτυξης της εθνικής οικονομίας είναι οι συντάξεις των "παπούδων" (έστω και αν αυτοί είναι 52 χρονών ή και λιγότερο) και -ιδεωδώς- η βασική σύνταξη πρέπει να είναι κατά 30%, τουλάχιστον, υψηλότερη από τον βασικό μισθό, ενώ οι νέοι συνταξιούχοι που απολαμβάνουν την ζωή τους με τις υψηλότερες συντάξεις απ' όλους -προκειμένου η συνολική ωφέλεια της κοινωνίας να βρίσκεται στο ανώτερο δυνατό επίπεδο- δεν θα έβλαπτε και αν ήταν πολύ περισσότεροι σε αριθμό (και ίσως και νεότεροι σε μέσο όρο ηλικίας) από όσους ατυχείς είναι υποχρεωμένοι να εργάζονται για να συντηρήσουν την οικονομία αλλά και για να χρηματοδοτήσουν το γενναϊόδωρο συνταξιοδοτικό-ασφαλιστικό σύστημά της.

Δυστυχώς, όμως, η κρίση της οικονομίας δεν είναι αιτία κάποιων "προσωρινών" προβλημάτων του συνταξιοδοτικού, όπως ισχυρίζεται η κυριαρχούσα δημοσκοπική άποψη. Συμβαίνει το ακριβώς αντίθετο: το συνταξιοδοτικό είναι μία από τις αιτίες, ίσως η κυριότερη, που επέφεραν την σημερινή κρίση της ελληνικής οικονομίας. Έχοντας αντλήσει, στην περίοδο 2000-2010 περισσότερο από 200 δισεκατομμύρια ευρώ, που δόθηκαν για την ενίσχυση των συντάξεων από το Δημόσιο, είναι προφανές ότι αποτελεί κεντρική αιτία όχι μόνο της δημοσιονομικής κατάρρευσης, αλλά και όσων ανισορροπιών και παραμορφώσεων προκάλεσε στην ελληνική οικονομία η, μέσω της άμετρης δημοσιονομικής επέκτασης, υπερβάλλουσα καταναλωτική δαπάνη. Η κατά τουλάχιστον 15 με 20 εκατοστιαίες μονάδες, ως ποσοστό του ΑΕΠ, υψηλότερη καταναλωτική δαπάνη των νοικοκυριών στην Ελλάδα σε σχέση με την υπόλοιπη ευρωζώνη, (75-55), δεν μπορεί -για παράδειγμα- να μην σχετίζεται και με το γεγονός ότι το ελληνικό Δημόσιο το έτος που προηγήθηκε της εκδήλωσης της κρίσης διοχέτευσε 10% του ΑΕΠ της χώρας για να επιδοτήσει το συνταξιοδοτικό σύστημα. Αυτό όμως ήταν και το σύνολο του επιπλέον δανεισμού της χώρας, πέραν των όσων, αφρόνως επίσης, δανείσθηκε την ίδια χρονιά για να πληρώσει τους τόκους εξυπηρέτησης του χρέους. Το οποίο χρέος, ως γνωστόν, αυξάνεται εκθετικά όταν δανείζεσαι όχι για να επενδύσεις παραγωγικά, αλλά για να επιδοτήσεις την κατανάλωση. Αποτελεί βασικό αξίωμα της οικονομικής θεωρίας πως το πιο χαρακτηριστικό στοιχείο στην οικονομική συμπεριφορά των συνταξιούχων είναι πως δεν αποταμιεύουν (αφού αυτό -υποτίθεται ότι- το έκαναν σε όλη την προηγούμενη ζωή τους), αλλά δαπανούν το σύνολο του εισοδήματός τους.

Η άλλη, εξ ίσου λανθασμένη αλλά και σταθερά επαναλαμβανόμενη, δοξασία είναι εκείνη που υποστηρίζει ότι οι όποιες αλλαγές στο ασφαλιστικό λάβουν χώρα σήμερα δεν θα είναι αρκετά γενναϊόδωρες-δηλαδή φιλολαϊκές, λόγω της υπάρξεως υψηλής ανεργίας που φθάνει στο ¼ του εργατικού δυναμικού, και ως εκ τούτου, προκειμένου να προχωρήσουμε στις επιβαλλόμενες μεταρρυθμίσεις, θα πρέπει πρώτα να περιμένουμε να εκκινήσει εκ νέου η οικονομία και να μειωθεί η ανεργία στα φυσιολογικά επίπεδα, ώστε στην συνέχεια μόνο, και αφού πλέον διαθέτουμε επαρκείς πόρους, να προχωρήσουμε σε αλλαγές. Η άποψη αυτή όμως, πέραν του γεγονότος ότι είναι εξαιρετικά παράδοξη γιατί φαίνεται ότι αγνοεί την ύπαρξη της αριθμητικής και των ευκολιών που προσφέρει, είναι μία πλάνη που προκύπτει κατ' ευθείαν γραμμή από μία άλλη, εξ ίσου εκτεταμένη και εμπεδωμένη, πλάνη: εκείνη που θεωρεί την παρούσα κρίση ως μία απλή "ύφεση" της οικονομίας, και την υπάρχουσα ανεργία ως συγκυριακή, (προϊόντα και τα δύο υποτίθεται της "υφεσιακής πολιτικής" του Μνημονίου). Μόνο που η αλήθεια είναι και εδώ πολύ διαφορετική. Η ελληνική οικονομία σήμερα λειτουργεί και παράγει σχεδόν στο επίπεδο του δυναμικού της προϊόντος και, ως εκ τούτου, η κρίση της είναι διαρθρωτική και η ανεργία του 25% είναι δομικού χαρακτήρα, δηλαδή

ανεργία που δεν οφείλεται στην συγκυριακή υποχώρηση των επενδύσεων και στην αύξηση της αποταμίευσης, αλλά στην μακροχρόνια αδυναμία της ελληνικής οικονομίας να δημιουργήσει βιώσιμες θέσεις εργασίας για όλον τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό. Από την άποψη αυτή το ξεπέραςμα της οικονομικής κρίσης δεν είναι προϋπόθεση της λύσης του συνταξιοδοτικού. Ισχύει το ακριβώς αντίθετο: η λύση του συνταξιοδοτικού είναι προϋπόθεση της εξόδου της οικονομίας από την διαρθρωτική της δυσλειτουργία.

Ένα συνταξιοδοτικό σύστημα για να είναι βιώσιμο και δίκαιο, πρέπει να συμβάλλει στην μακροοικονομική ισορροπία.

Είναι δυστύχημα ότι το συνταξιοδοτικό ανακινείται σήμερα με λογιστικά-ταμειακά κίνητρα (για να εξοικονομηθούν 1,8 δισ. ευρώ κλπ), και αποτελεί αντικείμενο διελκυστίνας μεταξύ μίας "κολλημένης στη γωνία" κυβερνήσεως που πρέπει να ισχυρισθεί στους οπαδούς της ότι "δεν θα κοπούν συντάξεις" κλπ, και μίας δογματικής και άκαμπτης (αλλά και επηρμένης) τετραμερούς (ή πενταμερούς) που προσπαθεί να επιβάλει μεταρρυθμίσεις βραχείας αποδόσεως, με ταμειακούς στόχους, χωρίς κανένα πραγματικό μεταρρυθμιστικό πρόταγμα. Αντί για κοντόθωρες, βραχυχρόνιες διευθετήσεις όμως του τύπου "κόβω συντάξεις ή αυξάνω εισφορές" η χώρα έχει ανάγκη από μία βαθειά, ριζοσπαστική μεταρρύθμιση στο συνταξιοδοτικό της σύστημα, ώστε αυτό να καταστεί πάγιο στοιχείο μακροοικονομικής σταθερότητας και αναπτυξιακής δυναμικής. Μόνο ένα παρόμοιο σύστημα, άλλωστε, μπορεί να είναι βιώσιμο και ηθικά αποδεκτό, διασφαλίζοντας, αφ' ενός, κοινωνική (διαταξική) και, αφ' ετέρου, διαγενεακή δικαιοσύνη.

Το υπάρχον σύστημα βρίσκεται ακριβώς στον αντίποδα των παραπάνω διότι, κατ' αρχήν, αποτελεί την πεμπουσία της κοινωνικής αδικίας. Εάν υπήρχε ένα μαζικό κίνημα για την προάσπιση της κοινωνικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα θα έπρεπε να είχε ως βασικό του σύνθημα και στόχο όχι την διατήρηση αλλά την μείωση των κυρίων συντάξεων. Όχι φυσικά όλων των συντάξεων αλλά εκείνων των συγκεκριμένων οι οποίες αποδόθηκαν σε διάφορους, (εκατοντάδες χιλιάδες είναι η αλήθεια), "εκλεκτούς" του πελατειακού κράτους, χωρίς εκ μέρους τους ανάλογες εισφορές και χωρίς ανάλογη εργασία.

Πέραν του ότι δεν είναι δίκαιο όμως, το υπάρχον σύστημα δεν είναι ούτε και βιώσιμο, αφού συνέβαλε τα μέγιστα στο να ανατραπεί η μακροοικονομική ισορροπία της ελληνικής οικονομίας οδηγώντας την στην πτώχευση, με αποτέλεσμα -φυσικά- σήμερα να απειλείται με κατάρρευση και το ίδιο. Το κύριο χαρακτηριστικό του είναι πως υποτίθεται ότι λειτουργεί με κύριο πυλώνα του τον "αναδιανεμητικό" (pay as you go system). Στην πραγματικότητα όμως έχει πλήρως αλλοιωθεί με τις επί δεκαετίες σωρευτικές αδικίες και καταχρήσεις στις οποίες κριτήριο και κίνητρο δεν ήταν η υποτιθέμενη απάμβλυνση των κοινωνικών διαφορών και η εξομάλυνση της καταναλωτικής δαπάνης (consumption smoothing) στον κύκλο του βίου των πολιτών αλλά η, κατ' αναλογία της εγγύτητάς τους προς τον πυρήνα του πελατειακού κράτους, ικανοποίηση των εκλεκτών εις βάρος εκείνων που βρίσκονταν στο περιθώριο, δηλαδή των εργαζομένων του ιδιωτικού τομέα. Αποτέλεσμα είναι ότι ο βασικός πυλώνας του λειτουργεί, πλέον, ως αντίστροφα διανεμητικός (earn as you go μόνο για τους "εκλεκτούς"), και αυτό αποτελεί και την αιτία της προϊούσας κατάρρευσής του, εφ' όσον, ένα παρόμοιο σύστημα δεν χαρακτηρίζεται πλέον από ορθολογισμό και δεν περιέχει μηχανισμούς αυτοδιόρθωσης και επανεξισορρόπησης. Η δε προσπάθεια σωτηρίας του οδηγεί και σε νέες μεγαλύτερες, διαγενεακές πλέον, αδικίες καθώς η απόπειρα της διασφάλισης των αποδοχών των σημερινών συνταξιούχων συνεπάγεται εκ των προτέρων υποβάθμιση των μελλοντικών.

Αυτό το τελευταίο αποτελεί ένα παγκοσμίως πρωτοφανές φαινόμενο. Ενώ, δηλαδή, διεθνώς, η κάθε γενεά θεωρείται ότι δικαιούται να απολαμβάνει ό,τι περίπου δημιούργησε με την εργασία της, επαυξημένο ίσως και από την βελτίωση του εισοδήματος που επέφερε η άνοδος της παραγωγικότητας μετά την αποχώρησή της από την εργασία, στην περίπτωση της Ελλάδας προδιαγράφεται, ή επιχειρείται, το ακριβώς αντίθετο. Μια γενεά που αξιοποίησε το πελατειακό κράτος στο έπακρο, κατοχυρώνει και απολαμβάνει ένα επίπεδο συντάξεων πολύ πιο πάνω από το επίπεδο ανάπτυξης της οικονομίας που επέτυχε με την

εργασία της, και στέλνει τον λογαριασμό, με την μορφή υπερχρέωσης και στασιμότητας της οικονομίας, στην επόμενη γενεά, η οποία, έστω και αν πετύχει υψηλότερα επίπεδα παραγωγικότητας και εισοδήματος, δεν θα μπορεί να τα απολαύσει διότι θα οφείλει να αποπληρώσει τις "κατακτήσεις" των γονέων της. Αυτή δε η πραγματικά εξωφρενική προοπτική είναι η "καλή" μόνο ενδεχόμενη έκβαση της παρούσας κρίσης. Η "κακή" ενδεχόμενη έκβαση είναι, απλά, εκείνη της πλήρους καταρρεύσεως του ασφαλιστικού και μαζί με αυτό και της οικονομίας, με απροσδιόριστες συνέπειες για το μέλλον.

Με δεδομένο, λοιπόν, ότι το ισχύον, υποτιθέμενα αναδιανεμητικό, σύστημα, όπως εξελίχθηκε και διαμορφώθηκε, χαρακτηρίζεται σήμερα τόσο από τον άδικο διαταξικά και διαγενεακά χαρακτήρα του, όσο και από την υπονομευτική του επίδραση στην δημοσιονομική και αναπτυξιακή ισορροπία της ελληνικής οικονομίας, το ερώτημα είναι με τι θα μπορούσε να αντικατασταθεί. Στο ερώτημα αυτό η απάντηση δεν είναι και πολύ δύσκολη-θεωρητικά τουλάχιστον. Η εναλλακτική περίπτωση θα ήταν εκείνη ενός "κεφαλαιοποιητικού" συστήματος, στο οποίο οι απολαβές του κάθε πολίτη μετά την συνταξιοδότησή του θα προέκυπταν από την απόδοση ενός κεφαλαίου που θα είχε διαμορφωθεί από το σύνολο των συνεισφορών του κατά την διάρκεια όλου του εργασιακού του βίου. (Για περισσότερη κοινωνική δικαιοσύνη, βεβαίως, το σύστημα θα έπρεπε να συμπληρώνεται με έναν μικρότερο, δεύτερο, "αναδιανεμητικό" πυλώνα, ο οποίος θα προσέφερε μία βασική εθνική σύνταξη, που θα δινόταν όμως με εισοδηματικά κριτήρια στους πιο φτωχούς συνταξιούχους).

Ένα τέτοιο "κεφαλαιοποιητικό" σύστημα (funded system) θα είχε τα εξής πλεονεκτήματα έναντι του σήμερα ισχύοντος: κατ' αρχήν θα ήταν κοινωνικά και διαγενεακά δίκαιο εφ' όσον ο κάθε πολίτης θα ελάμβανε ως αποδοχές σύνταξης αυτό το οποίο φρόντισε να συσσωρεύσει ως συνταξιοδοτικό του κεφάλαιο, και δεν θα ήταν δυνατόν πλέον να παρατηρηθεί το φαινόμενο ότι ο πρώην υπάλληλος της ΔΕΚΟ, με υποπολλαπλάσια πραγματική συνεισφορά και χρόνο εργασίας θα ελάμβανε πολλαπλάσια σύνταξη από τον ασφαλισμένο του ΙΚΑ. Επίσης, αντί να βλάπτει την μακροοικονομική ισορροπία, θα την ενίσχυε: τα συσσωρευόμενα κονδύλια θα αποτελούσαν πραγματικές αποταμιεύσεις της ελληνικής οικονομίας -η οποία εξόκειλε ως γνωστόν λόγω έλλειψης αποταμιεύσεων και συνεχίζει σήμερα να πάσχει από την ίδια νόσο, αλλά και από το σύνδρομό της, δηλαδή την έλλειψη επενδύσιμων πόρων. Τέλος, η ύπαρξη και λειτουργία του θα προσιδιάζε στις ειδικές συνθήκες της Ελλάδας, όσον αφορά την σοβαρή δημογραφική της γήρανση, διότι θα ενεργοποιούσε κίνητρα δημιουργίας συνταξιοδοτικού-κεφαλαιοποιητικού αποθέματος εκ μέρους των πολιτών της, κίνητρα τα οποία στο παρόν σύστημα δεν είναι ισχυρά εφ' όσον η παροχή συντάξεων στο μέλλον επαφίεται σαφώς σε πολιτικές αποφάσεις και εν πολλοίς συναρτάται με την εισφοροδοτική και φοροδοτική ικανότητα των μελλοντικών πολιτών και εργαζομένων, και όχι των σημερινών.

Παρά το ότι όμως το "κεφαλαιοποιητικό" σύστημα θα προσέφερε, θεωρητικά, όλα αυτά τα πλεονεκτήματα, δυστυχώς δεν είναι δυνατόν να υιοθετηθεί στην ελληνική περίπτωση. Είναι γνωστό, διεθνώς, ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα στην αλλαγή συνταξιοδοτικού συστήματος είναι η περίοδος της μετάβασης από το ένα σύστημα στο άλλο, περίοδος στην οποία συνήθως εκδηλώνονται τα δυσμενή χαρακτηριστικά αμφοτέρων (του παλαιού γιατί πάσχει, του νέου γιατί δεν έχει ωριμάσει). Ειδικά, όμως, στις συνθήκες της Ελλάδος, αυτή η μετάβαση θα ήταν πολλαπλά προβληματική. Ενώ όλες οι αδικίες και οι ανισότητες του υπάρχοντος, ψευδο-αναδιανεμητικού, θα παρέμεναν σχεδόν αλώβητες, τα πλεονεκτήματα του νέου, "κεφαλαιοποιητικού", συστήματος δεν θα ήταν δυνατόν να εμφανισθούν πριν τουλάχιστον μία γενεά ολοκληρώσει τον εργασιακό της βίο. Το χειρότερο όμως θα ήταν πως σε όλη την μεταβατική περίοδο η επιβάρυνση των Ελλήνων πολιτών για το συνταξιοδοτικό θα ήταν διπλή, εφ' όσον θα έπρεπε να καλύπτουν και τις τρέχουσες ανάγκες του υπάρχοντος pay as you go συστήματος, και θα έπρεπε να συμβάλουν στην κεφαλαιοποίηση του νέου. (Αντίθετα από την Ελλάδα, όμως, μία χώρα με ιστορικό σώφρονος δημοσιονομικής πολιτικής και χαμηλό χρέος θα μπορούσε να ρευστοποιήσει κάποια περιουσιακά στοιχεία της για να δημιουργήσει ένα κεφάλαιο το οποίο θα "δάνειζε", στην πρώτη περίοδο, στο νέο σύστημα, ώστε να μην υπάρχει διπλή επιβάρυνση των πολιτών της

και η μετάβαση να γίνει ομαλά. Το ίδιο θα μπορούσε να συμβεί επίσης και με μία σώφρονα χώρα η οποία θα διέθετε κάποιο sovereign fund).

Το οιονεί κεφαλαιοποιητικό σύστημα

Ποιά είναι λοιπόν η λύση που απομένει όταν το υφιστάμενο σύστημα είναι καταδικασμένο και η ιδεώδης εναλλακτική δυνατότητα δεν είναι εφαρμόσιμη; Ευτυχώς, για την Ελλάδα, εάν βέβαια ήθελε να εφαρμόσει μία γενναία και ριζοσπαστική μεταρρύθμιση, υπάρχει και μία άλλη εναλλακτική λύση η οποία, εάν υλοποιούνταν θα μπορούσε σε σύντομο χρονικό διάστημα να διορθώσει όσα μειονεκτήματα του υφισταμένου συστήματος επιδέχονται διόρθωση και, παράλληλα, να συνεισφέρει μεγάλο ποσοστό των πλεονεκτημάτων του καθαρά "κεφαλαιοποιητικού". Πρόκειται για το "οιονεί κεφαλαιοποιητικό" σύστημα (notional defined contribution system). Σε αυτό κάθε εργαζόμενος καταβάλλει ένα ποσοστό των αποδοχών του στο συνταξιοδοτικό ταμείο. Το ποσοστό μπορεί να ποικίλλει, ανάλογα με τον προγραμματισμό και τις ανάγκες του κάθε εργαζόμενου, το ελάχιστο επίπεδο του όμως θα είναι καθορισμένο από τον νόμο, για τον λόγο ότι το σύστημα ενώ θα είναι κατ' όνομα κεφαλαιοποιητικό, στην πραγματικότητα θα λειτουργεί με τον ίδιο μηχανισμό χρηματοδότησης που λειτουργεί και το "αναδιανεμητικό": οι τρέχουσες εισφορές των εργαζομένων θα πληρώνουν τις συντάξεις των συγκαταρκινών τους συνταξιούχων. Το "οιονεί κεφαλαιοποιητικό" στοιχείο του απορρέει από το γεγονός ότι θα θεωρείται πως στο τέλος της εργασιακής του σταδιοδρομίας ο συνταξιοδοτούμενος, με βάση τις ετήσιες εισφορές του θα έχει σχηματίσει ένα νοητό (notional) κεφάλαιο, η απόδοση του οποίου με βάση ένα, επίσης νοητό και καθοριζόμενο από το κράτος σε συνάρτηση με τον ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας, επιτόκιο, θα του αποφέρει εφ' όρου ζωής μία ετήσια πρόσοδο-σύνταξη. Επικουρικά, βεβαίως, θα πρέπει να υφίσταται και ένας μικρότερος πυλώνας βασικής εθνικής σύνταξης που θα λειτουργεί ως μοχλός κοινωνικής αναδιανομής, για τους πιο αδύναμους οικονομικά και τους παντελώς ανασφάλιστους.

Ένα παρόμοιο "οιονεί κεφαλαιοποιητικό" σύστημα θα έχει το πλεονέκτημα ότι αφ' ενός, μεν, θα είναι κοινωνικά δίκαιο και διαφανές, (χωρίς τις κακοποιούς παρεκβάσεις του τύπου ΔΕΚΟ και "εισφορές υπέρ τρίτων"), αφ' ετέρου, δε, θα προσφέρει ισχυρά αντικίνητρα όσον αφορά την εισφοροδιαφυγή, δεδομένου ότι ο κάθε πολίτης θα γνωρίζει ότι, σε αντίθεση με ό,τι εν πολλοίς συμβαίνει σήμερα, κανείς άλλος δεν θα επωμισθεί την δαπάνη της δικής του ικανοποιητικής συνταξιοδότησης στο μέλλον εάν αυτός ο ίδιος δεν φροντίσει να τροφοδοτήσει εγκαίρως και επαρκώς τον (νοητό) συνταξιοδοτικό του λογαριασμό, κατά την διάρκεια του εργασιακού του βίου.

Η εφαρμογή του "οιονεί κεφαλαιοποιητικού" συστήματος στην Ελλάδα, ως λύση στο σημερινό συνταξιοδοτικό αδιέξοδο, θα ήταν μία μεταρρύθμιση που δεν θα απέβλεπε μόνο στην εξασφάλιση ενός απώτερου λαμπρού μέλλοντος, αλλά, εν πρώτοις, στην διασφάλιση ενός βιώσιμου και δίκαιου παρόντος. Προκειμένου η περίοδος μετάβασης να είναι σύντομη, σχετικά ομαλή, και, κυρίως, επιτυχημένη, θα έπρεπε να περιλάβει αναγκαστικά και την διόρθωση των ημάρτημένων του παρόντος αλλά και του παρελθόντος. Αυτό, άλλωστε, θα ήταν το στοιχείο που θα την καθιστούσε την πιο σημαντική μεταρρύθμιση στην ελληνική κοινωνία εδώ και πολλές δεκαετίες, με πραγματικά τεράστια οφέλη για τον ελληνικό λαό. Για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο, όμως, θα ήταν απαραίτητα τρία ουσιαστικά βήματα.

Το πρώτο ουσιαστικό βήμα θα έπρεπε να ήταν ο προσδιορισμός του ποσοστού εκείνου του ΑΕΠ το οποίο, κατά μέσον όρο ετησίως, θα κατευθύνεται στην πληρωμή των συντάξεων (ή, από μία άλλη οπτική, για την δημιουργία του νοητού κεφαλαιοποιητικού αποθέματος). Ένα ποσοστό του ΑΕΠ στο ύψος του 17%, όπως συμβαίνει σήμερα, είναι απαγορευτικό για την ανάπτυξη. Εάν παραμείνει εκεί, σε λίγα χρόνια (ή ίσως σε λίγους μήνες...) οι συντάξεις των "παππούδων" δεν θα μπορούν να θρέψουν ούτε τους ίδιους, ούτε τους εγγονούς τους. Για τον λόγο αυτό το σύνολο της συνταξιοδοτικής δαπάνης θα έπρεπε, σταδιακά αλλά γρήγορα, να περιορισθεί σε ένα πιο χαμηλό ποσοστό, όπως για παράδειγμα το 12% του ΑΕΠ, ποσοστό δηλαδή πλησίον στον μέσο όρο της ευρωζώνης, ώστε να διευκολυνθεί περισσότερο η

ανάπτυξη, διασφαλίζοντας έτσι όχι μόνο μεσοπρόθεσμα αλλά και βραχυπρόθεσμα, ίσως, υψηλότερες πραγματικές αποδοχές για τους ήδη συνταξιούχους. (Σε μία πρώτη φάση, βεβαίως, το ποσοστό αυτό δεν θα καλύπτεται από το σύνολο των εισφορών των εργαζομένων, και θα πρέπει να συμπληρώνεται με κρατική επιδότηση, όπως συμβαίνει και σήμερα. Σταδιακά όμως, με την κυριαρχία του νέου συστήματος και ενώ η εισφοροδιαφυγή θα περιορίζεται, η αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος -αφού η φορολογία και οι συνταξιοδοτικές εισφορές ουσιαστικά έχουν κοινό αποδέκτη- θα επιτρέψει την χρηματοδότηση των συνταξιοδοτικών πόρων μόνο από τις εισφορές εργαζομένων και εργοδοτών, ώστε να υπάρχει στο σύστημα και διαύγεια και ορθολογική διαχείριση).

Το δεύτερο ουσιαστικό βήμα, το οποίο -τύχη αγαθή- ήδη δρομολογείται ανεξαρτήτως των εδώ αναφερομένων, εξ αιτίας της αδήριτης ανάγκης της αποτελεσματικής διαχείρισης των δεδομένων, και έχει ιδιαίτερη σημασία, είναι η δημιουργία ενός και μόνο πανεθνικού συνταξιοδοτικού φορέα. Όσοι αντιδρούν σήμερα σε αυτό ζητώντας τρία, τουλάχιστον, ταμεία, αντιδρούν εκ του πονηρού γιατί ευελπιστούν ότι έτσι -στα δύο τουλάχιστον εξ αυτών- θα καταφέρουν να διασώσουν κάποια από τα απαράδεκτα προνόμια που είχαν δημιουργήσει και αποκτήσει, διατηρώντας τα έως σήμερα, ελέω πελατειακού κράτους. Όσοι, από την άλλη πλευρά, προβληματίζονται ειλικρινά λέγοντας ότι αυτό είναι ένα τιτάνιο έργο για την ελληνική πραγματικότητα, στην οποία ούτε η λειτουργική συγχώνευση των 133 ταμείων σε 13 δεν έχει αληθινά υλοποιηθεί μέχρι σήμερα, θα πρέπει να το ξανασκεφθούν. Είναι πράγματι ένα τιτάνιο και δύσκολο έργο, για την ασθενή, απρόθυμη και αδύναμη σάρκα της ελληνικής δημόσιας γραφειοκρατίας. Η χώρα όμως αντιμετωπίζει μία καθολική κρίση ύπαρξης, και δεν πρόκειται να επιβιώσει εάν δεν είναι σε θέση να υλοποιήσει και κάποιο σοβαρό σχέδιο πέραν των απαθλιωτικών τετριμμένων.

Το τρίτο και σημαντικότερο βήμα θα ήταν η μετατροπή όλων των συνταξιοδοτικών υποχρεώσεων του συστήματος έναντι των πολιτών, που υφίστανται με το παρόν φαύλο, άδικο και αναποτελεσματικό σύστημα, σε υποχρεώσεις του νέου "οιονεί κεφαλαιοποιητικού" συστήματος, υπολογισμένες με βάση τις πραγματικές εισφορές του κάθε συνταξιούχου και εργαζόμενου στο εκάστοτε ταμείο του καθ' όλη την διάρκεια του εργασιακού του βίου. Στον υπολογισμό αυτό θα λαμβάνονταν υπ' όψιν μόνο οι πραγματικές εισφορές και, όσον αφορά τους δημόσιους υπάλληλους και οι λογιστικές εισφορές ("κρατήσεις" επί του μισθού τους). Δεν θα έπρεπε φυσικά να συμβεί το ίδιο με τις εικονικές εισφορές των υπαλλήλων των ΔΕΚΟ για τις οποίες θα έπρεπε να δημιουργηθεί ένα ειδικό σύστημα με βάση τις ώρες εργασίες. Ούτε φυσικά θα έπρεπε να ληφθούν υπ' όψιν "αναληφθείσες υποχρεώσεις του Δημοσίου" έναντι υποτιθεμένων ανταλλαγών "περιουσίας" με συνδικαλιστικές ή άλλες οργανώσεις, ή έναντι του γεγονότος ότι η επιχείρηση στην οποία εργάστηκε ο προπάππος τους ασφαλισμένου υπήρξε αποκλειστικός προμηθευτής της βασιλικής αυλής. Από το σύνολο, λοιπόν, των εισφορών κάθε ατόμου, όπως αυτές είναι καταγεγραμμένες στο κλαδικό του ασφαλιστικό φορέα, θα έπρεπε να δημιουργηθεί το νοητό κεφάλαιο από την νοητή τοκοφορία του οποίου θα προέρχονταν οι αποδοχές του. Και φυσικά, επειδή ζούμε στην εποχή της ηλεκτρονικής και της πληροφορίας, στον ενιαίο ασφαλιστικό φορέα θα υπήρχε δυνατότητα ηλεκτρονικής πρόσβασης στα αρχεία για κάθε ασφαλισμένο ο οποίος θα μπορούσε να πληροφορηθεί, σε πραγματικό χρόνο, ποιό είναι το ύψος του νοητού κεφαλαίου που του αναλογεί καθώς και όλες τις παραμέτρους της ασφαλιστικής του κατάστασης.

Μία παρόμοια ρύθμιση, φυσικά, θα δημιουργούσε τεράστια κύματα αγανάκτησης από την πλευρά των θιγομένων, δηλαδή όσων σήμερα απολαμβάνουν συνταξιοδοτικά προνόμια τα οποία έχουν αποκτήσει κατά παράβαση κάθε έννοιας δικαίου, ισονομίας και ηθικής και γι' αυτό δεν τα δικαιούνται. Θα ήταν όμως μία ρύθμιση που αφ' ενός θα διόρθωνε δια παντός τις ανισοροπίες του συνταξιοδοτικού και, αφ' ετέρου, θα υλοποιούσε, για πρώτη φορά ίσως, μετά από πολλές δεκαετίες, κάποιες σημαντικές αρχές κοινωνικής δικαιοσύνης. Στην πραγματικότητα αυτό που θα συνέβαινε με μία παρόμοια μεταρρύθμιση θα ήταν ότι οι διαθέσιμοι συνταξιοδοτικοί πόροι της ελληνικής οικονομίας θα μετατρέπονταν σε μετοχές μίας "άνωνυμης συνταξιοδοτικής εταιρείας", οι οποίες θα διανέμονταν στους πολίτες με βάση όχι την κληρονομικότητα, την ευγενή καταγωγή ή την πολιτική συγγένεια, αλλά την εργασία τους και την συνεισφορά τους στο σύστημα. Συνεπώς, κάθε διαφωνία και

απόρριψη της συγκεκριμένης ή κάθε παρεμφερούς πνεύματος μεταρρυθμίσεως θα ήταν εκ του πονηρού, και θα προέρχονταν από τους ευνοημένους του παλαιού -δηλαδή του σήμερα υφιστάμενου- φαύλου καθεστώτος ευνοιοκρατίας, ανισότητας και αδικίας. Όσο δε για την αναμενόμενη έκφραση αμφιβολιών για το πόσο ικανοποιητικό επίπεδο συντάξεων θα μπορούσε να προσφέρει μία τέτοια μεταρρύθμιση, η απάντηση είναι διπλή. Πρώτον ότι ένα πιο ορθολογικό συνταξιοδοτικό σύστημα είναι πάντοτε, μεσο-μακροπρόθεσμα, πιο αποδοτικό για τους ασφαλισμένους από ότι ένα ανορθολογικό και χασοτικό. Δεύτερον ότι - (και αυτό είναι ένα γεγονός που ποτέ δεν μνημονεύουν οι δημοκόποι)- κανένα σύστημα δεν μπορεί να παραμείνει βιώσιμο για μακρό χρονικό διάστημα εάν επιχειρεί να προσφέρει, έστω και σε ένα τμήμα των "ευγενών" συνταξιοδοτουμένων "πελατών", συντάξεις που ξεπερνούν τις εισοδηματικές και παραγωγικές δυνατότητες της οικονομίας.

Η πιο πάνω περιγραφείσα μεταρρύθμιση θα ήταν δυνατόν να υλοποιηθεί μέσα σε ένα έτος, δίνοντας στο πάγιο πρόβλημα του συνταξιοδοτικού συστήματος μία μόνιμη λύση, και προσφέροντας ταυτόχρονα στην ελληνική οικονομία μία πολύτιμη ώθηση προς την ανάπτυξη και την σωτηρία της. Βεβαίως, όμως, δεν θα υλοποιηθεί. Κανένας από όσους φωνασκούν και ασχημονούν για το συνταξιοδοτικό δεν ενδιαφέρεται πραγματικά για μία ριζοσπαστική, αναπτυξιακή και κοινωνικά δίκαιη λύση-είτε αυτήν που διατυπώνεται εδώ, είτε κάποια άλλη παρεμφερή. Ακόμη άλλωστε και μεταξύ όσων αδικούνται και πλήττονται από το υπάρχον σύστημα, πολύ λίγοι έχουν συνείδηση ότι η διέξοδος και η δικαιοσύνη βρίσκονται κάπου αλλού, πέρα από τον δημοκοπικό λόγο. Τουλάχιστον, όμως, όποιος έχει έστω και μία γενική εικόνα του τρόπου με τον οποίον πρέπει να μεταρρυθμισθεί το συνταξιοδοτικό, θα είναι σε θέση να έχει συνείδηση του πόσο πολύ τα εκάστοτε τεκταινόμενα θα απέχουν από τις επιβαλλόμενες λύσεις.